

Robert Malaval (1969), Victor Vasarely (1973) och Sven "X-et" Erixson (1968), ur kommunens konstsamling.

En djupdykning in i 1960- och 1970-talen

IDÉN TILL DEN HÄR utställningen fick vi under förberedelserna inför förra årets sommarutställning "Brännpunkter". Vi visade konst med politiskt budskap ur den kommunala konstsamlingen.

Vid botanisering i konstsamlingen fann vi då en stor målning av **Jan Manker** "Another Man". Den skulle kunna ses som en god representant för den svenska popkonsten. Vi upptäckte också en hel del konst från utställningen "Multikonst" 1967 och polygrafik från MULTI-69. Nu gällde det att finna fler konstverk på pop temat.

Konsten var svår att hitta

Detta visade sig vara betydligt svårare än att hitta konst med politiskt budskap. Ett flertal verk har inte gått att finna. Vi har efterlyst och sökt med "ljus och lykta", men de verkar vara försvunna för gott. Två stora bränder är delvis orsaken. Under branden i Centrifugen 1989 brann oersättlig konst, designmöbler och hela vårt trycksaksförråd upp. Hovsjöskolan brann ner 20 år senare, år 2009, och även där försvann en del konst.

I brist på popkonst har vi fyllt på med diverse annat tidstypiskt material från andras samlingar.

Efter pop-konsten kom op-konsten. Inte bara inom konstens område utan i kläder, trycksaker etcetera anammades begreppet "OP".

Trycksaker av olika slag

En del av utställningen består av affischer, kataloger och vernissagekort från tiden. Pionjärer på området är **John Melin** och **Anders Österlin**. De arbetade tillsammans under 16 år för Lunds konsthall, Malmö konsthall och Moderna

museet. Merperten av affischerna har vi fått låna från *Antikvariat Morris* här i Södertälje och övriga trycksaker är från konsthallens egen samling.

När jag sökte uppgifter om utställningen MULTI-69 kom jag i kontakt med **Valdemar Gerdin** och *Det Nya Museet*. Det visade sig att här ingår en utsmyckning av **Beck & Jung** i museisamlingen. Tidigare tillhörde den *AstraZeneca* i Södertälje.

Jag blev eld och lågor. Den måst vi låna och montera upp i konsthallen. Det skulle ta 3-6 timmar att montera den – men det måste vi ta oss tid till. Sagt och gjort konstverket hämtades.

Musikfester i bild

Vi har även valt att visa bilder från *Stadsparken*, *Genetafältet* och några andra utomhusspelplatser i Södertälje som figurerade på 1970-talet. Fotografierna är tagna av **Kenneth Nygren**, bördig från Mölnbo, numera bosatt i Södertälje. Kenneth Nygren, är en flitig dokumentärfotograf, som alltid har kameran till hands. Nu senast fick han Expressens fotopris för läsarnas bästa bild: tre personer rånar guldsmedsaffären i Telgehuset 2013.

Två decenniers klädmode

Vilka kläder var typiska för 1960-talet? Minikjolen och de på höften, breda hängande skärpen med stora spännen, minijumpern. Magen var bar. Modet kom från Londons hippa tonåringar, som hittat på något deras föräldrageneration absolut inte tog på sig. Det blev ett tonårsmode som spreds vidare ut i Europa. Till många föräldrars fasa. Populär blev också babyklänningen för vuxna flickor. Ett litet ok ovanför bysten med korta puffärmar och

därunder en rynkad nederdel. Gärna i ett småblommigt tyg.

1970-talets mode brukar kallas *decenniet som den goda smaken glömde bort*. Det som gällde då var gamla ärvda mockajackor, palestinasjalar, batikmönstrat, virkat, stickat, Gul&Blå-jeans, afghanpälsar, Inkakofter och kläder från IMPO på Gamla Brogatan i Stockholm. På fötterna hade vi platåskor, näbbstövlar, träskor och Frye boots.

Barbie, Ken och Twiggy

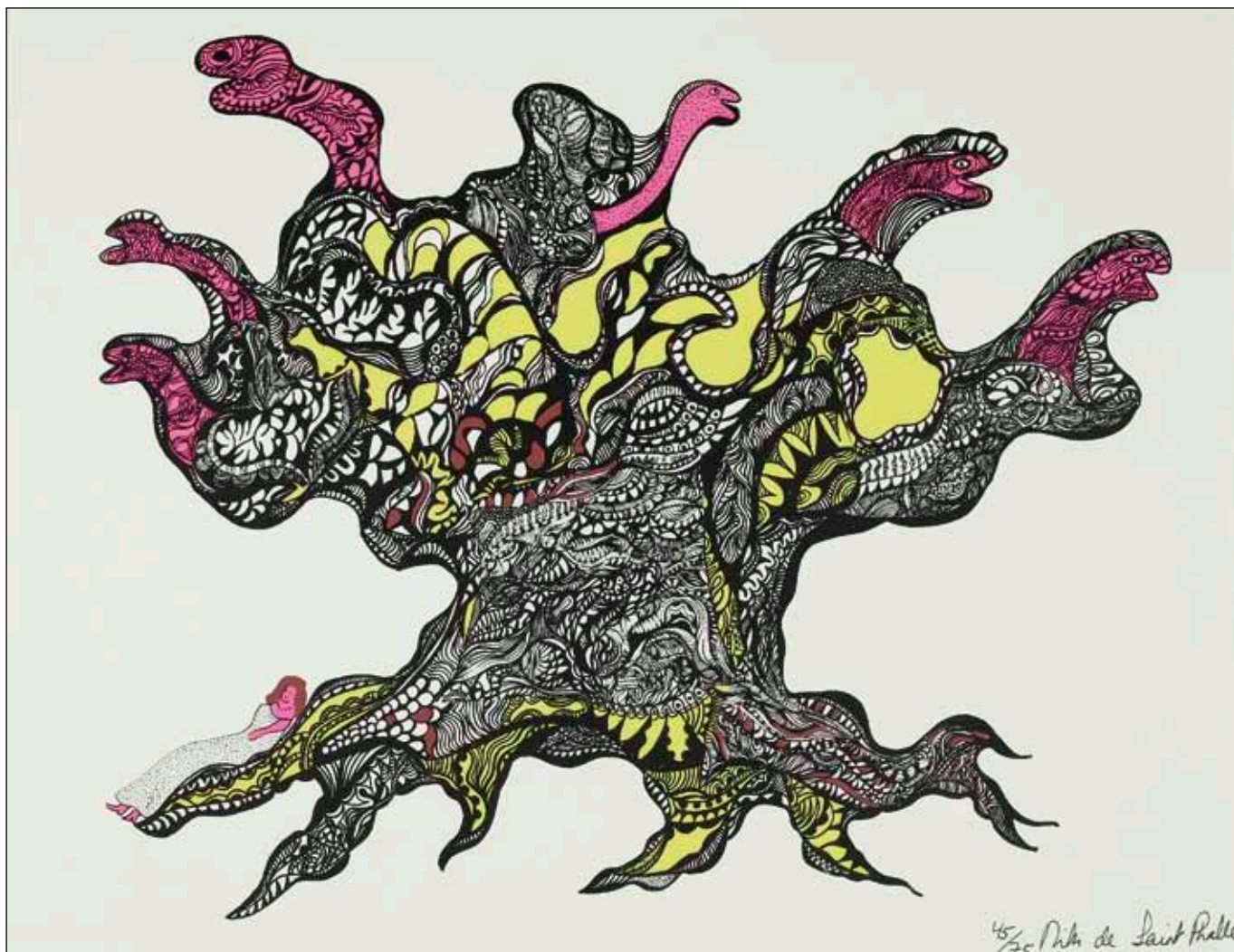
Eftersom kläder tar ganska mycket plats så har vi valt att visa modedockorna *Barbie* och *Kens* kläder från MOD-epoken. Detta för att tillverkaren **Mattell** gärna kopierade haute couture, op- och popkläder. Barbie och hennes vänner skulle vara up to date. Mattell gjorde även en Twiggydocka. Twiggy var en omåttligt populär engelsk fotomodell. Alla ville se ut som Twiggy; klä sig som henne och sminka sig som henne.

I hopp om att våra besökare ska finna utställningen intressant vill vi framföra ett stort tack till alla som varit vänliga nog att låna ut konst och övrigt material till utställningen.

SÖDERTÄLJE DEN 1 JUNI 2014

TREVLIG SOMMAR!

KRISTINA MÖLLER / KONSTHALLSCHEF

Niki de Saint Phalle (1969), ur kommunens konstsamling.

POP-konst

UTTRYCKET POPKONST LANSERADES 1955 i England av konstskribenten **Lawrence Alloway** och kommer från det engelska ordet "pop" - knall. Konstriktningen uppstod i England och USA mot slutet av 1950-talet i reaktion mot den abstrakta expressionismen.

Den svenska popkonsten sammanföll i tiden för den progressiva och politiska konsten. Vilken i Sverige fick ett betydligt större utrymme än popkonsten. En av våra främsta popkonstnärer var **Öyvind Fahlström**.

Pop-konstens bildspråk är naturalistiskt avbildande och föreställande. Den hämtar motiv från vardagslivet, reklam, massmedia och serier. I motsats till den politiska konsten under 1960- och 1970-talet, håller sig popkonsten neutral

och värderingsfri. Man arbetar med allt från collageartade kombinationer av måleri och vardagsföremål till kolossalförstoringar av stereotypa serieteckningar, skulpturer i plast eller gips i form av hamburgare, fimpar, murslev (**Claes Oldenburg**) och tumme (**César Baldaccini**).

Konstnärerna söker sudda ut gränsen mellan konst och verklighet. En av popkulturens filosofiske uttolkare är kanadensaren och mediegurur **Marshall McLuhan**. Hans slagord "mediet är budskapet" är lika aktuellt idag som då, om än inte mer i vårt IT-samhälle.

Andra kända popkonstnärerna är **Jim Dine**, **Jasper Jones**, **Roy Lichtenstein**, **Robert Rauschenberg**, **Niki de Saint Phalle** och **Andy Warhol**.

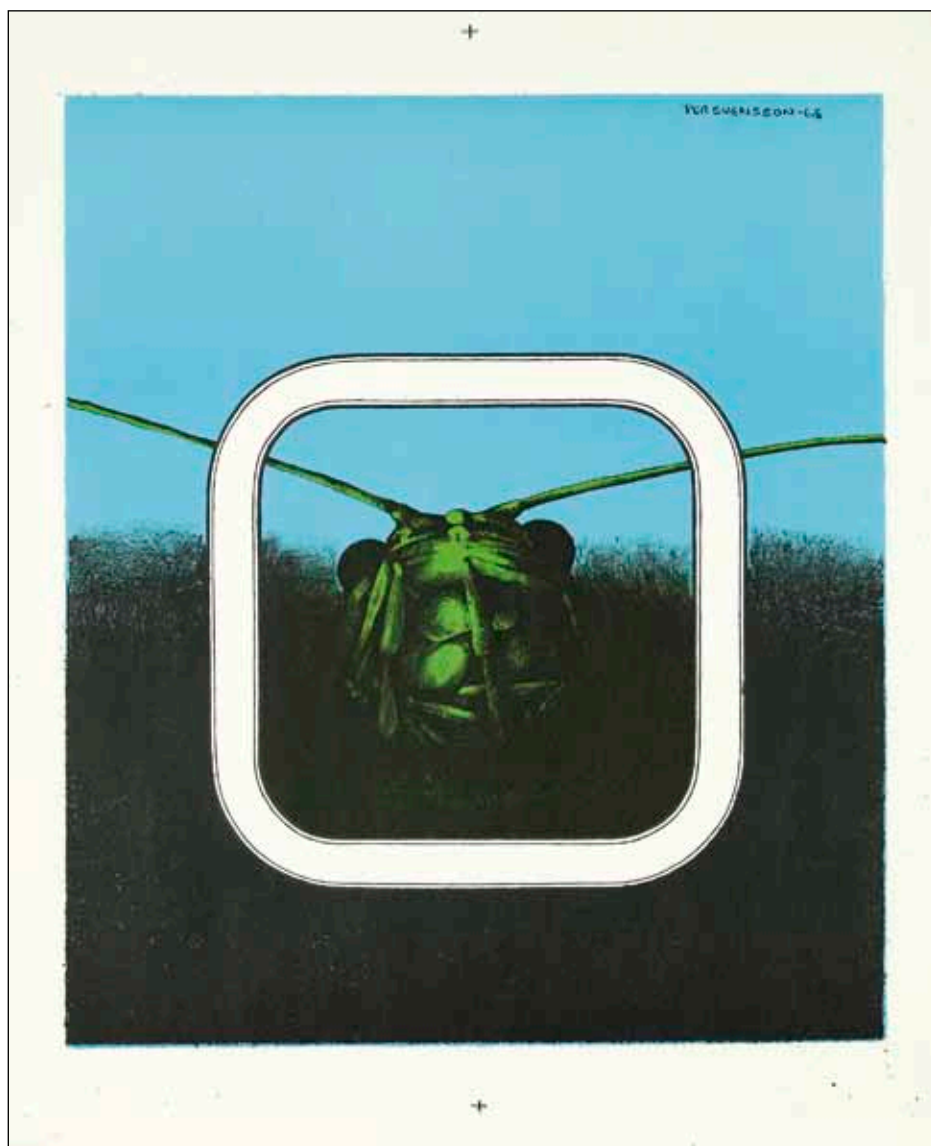
OP-konst

OP-KONST KAN ENKELT BESKRIVAS som "konst som lurar ögat". Här utnyttjas optiska effekter för att få rörelse i bilden. Även kallad kinetisk konst.

Den ungerske konstnären **Victor Vasarely** (1906-1997) är vida accepterad som en av de första op-konstnärerna. Hans abstrakta målningar bygger ofta på optiska villor. Han använde ett fåtal, starkt kontrasterande färger i sina verk, där ruta och form gavs en distinkt avgränsning.

Andra kända op-konstnärer är engelskan **Bridget Riley**, venezuelanen **Jesús Rafael Soto** och tysken **Günter Uecker**.

I utställningen representeras den svenska op-konsten av målaren och grafikern **Torsten Esbjörnsson** (f 1925).

Per Svensson, polygrafik (1968),
ur kommunens konstsamling.

Multikonst 1967 och 1969

ATT MULTIPLICERA – MULTIKONST, benämning på konstverk som mångfaldigas i mycket stora upplagor (multiplar).

Folkrörelsernas *Konstfrämjande* lanserade i samarbete med *Statens försöksverksamhet med riksutställningar* (Riksutställningar) och *Sveriges Radio* ett stort konstprojekt 1967 – **Multikonst**. Detta var ett gigantiskt projekt. Målet var att nå ut med konsten till den stora massan. Konst hade tidigare enbart varit till för den privilegierade överklassen – adeln – till mitten av 1800-talet.

Jurybedömd utställning

Landets konstnärer bjöds in att skicka konstverk för jurybedömning. Runt 1 500 konstverk kom in och av dessa valde juryn ut 66 verk i olika tekniker; 44 verk

i traditionellt grafiskt utförande och 22 i ”andra” tekniker. De utvalda konstverken multiplicerades i minst 100 upplagor.

På så sätt kunde man enligt planen visa utställningen på 100 platser samtidigt runt om i landet, från Kiruna och Kalix i norr, till Ystad och Trelleborg i söder, från Norrtälje i öster, till Arvika i väster.

Hårdsatsning i TV

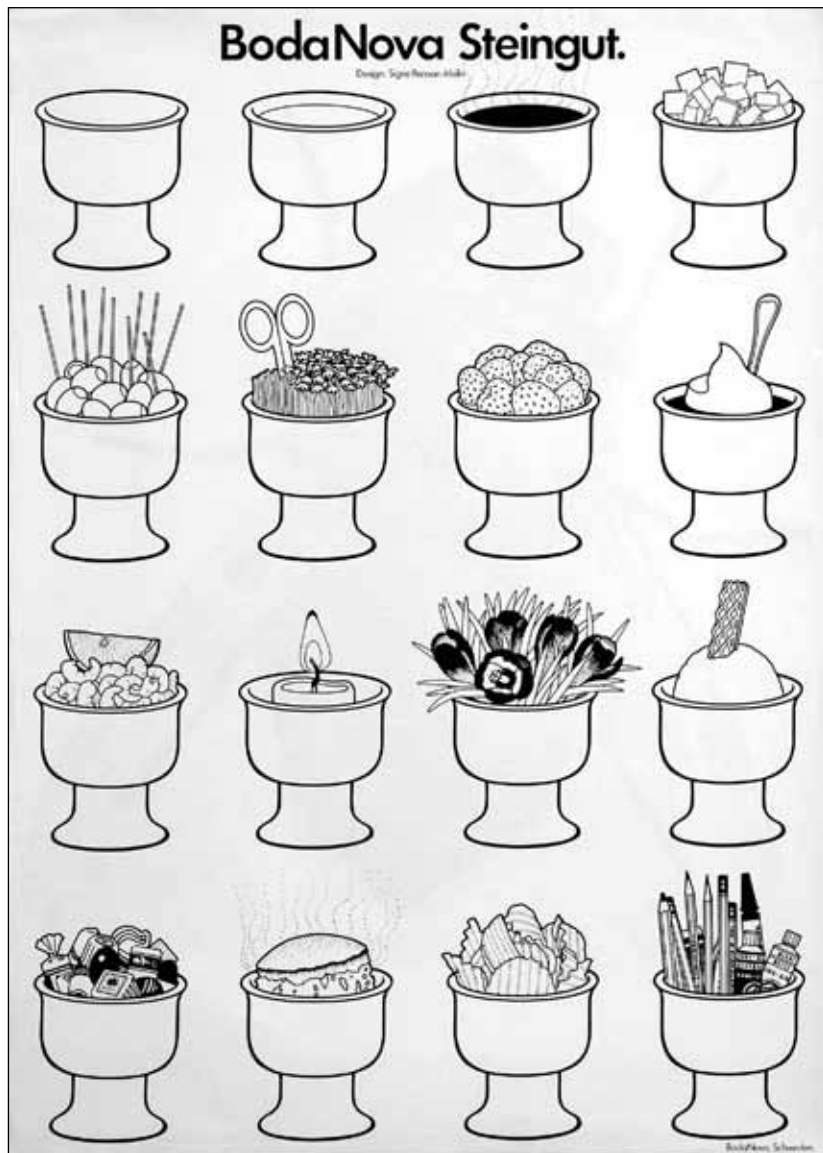
Vernissagen visades i TV (Sveriges Radio) lördagen den 11 februari kl 20.30 – på bästa sändningstid. TV gjorde även ett antal konstprogram i anslutning till utställningen. Detta bidrog säkert till att utställningarna fick mer än 350 000 besökare.

I Södertälje visades utställningen gissningsvis hos *Södertälje Konstförening* i Gamla Rådhuset och hade 1 997 besök. 89 konstverk såldes.

MULTI-69

Det blev ytterligare en utställning två år senare, MULTI-69. Även det ett projekt av Konstfrämjandet och Riksutställningar i samarbete med *Skolprogramavdelningen vid Sveriges Radio* och *Kungliga Skolöverstyrelsen*.

I skrivande stund vet vi inte mycket om denna mer än att 100 konstnärer presenterades med var sitt verk. Konstnären **Lage Lindell**, aktuell här i konsthallen i höst, gjorde en uppblåsbar plastdocka till MULTI-69. Den visas här nu.

BodaNova, Melin och Österlin (1970-tal)

M & Ö – John Melin och Anders Österlin

"FIRMAN" MELIN & ÖSTERLIN, M & Ö (uttalas emmetö) föddes och utvecklades i samarbetet mellan **John Melin** (1921-1992) och **Anders Österlin** (1926-2011) på AB Svenska Telegrambyrån i Malmö under 1950-talet.

John Melin hade sin anställning där redan 1939 och blev senare AD (Art Director) och ateljéchef. Anders Österlin kom till byrån 1950 och de båda fann snart att de arbetade bra tillsammans, ofta i samarbete med en tredje man, copywrightern Per-Henry Richter.

Norden mest kreativa byrå

Byrån var vid denna tid Nordens största med kontor i flera städer, varav Malmökontoret med sina cirka 70 anställda, bland andra tecknaren *Åke Arenhill*, tecknaren och illustratören *Ib Thaning* och fotografen *Georg Oddner*, var de mest kreativa.

Melin och Österlin började signera sina arbeten M & Ö. De gjorde minnesvärda kalendrar, planscher och affischer åt bl.a. Lunds Konsthall, Ars Nova och Moderna Museet. 1961 inbjöds de att ställa ut i Milano tillsammans med medlemmarna i Alliance Graphic International. Duon fick 20 stycken Guldägg tillsammans och dessutom ett Platinaägg 1984.

Förändringens vind blåste

Om det praktiska samarbetet mellan de två berättade Österlin: *"Det var som en lekfull idédialog. John tänkte och talade. Jag talade mest med pennan. Detta sätt att arbeta blev ett mönster under många år framåt"*. Den "förändringens vind" som genomför branschen hade startat i USA och Storbritannien och nådde småningom även Sveriges kust via John Melin som besökt och tagit intryck av nya arbetsmetoder på byråerna i Stor-

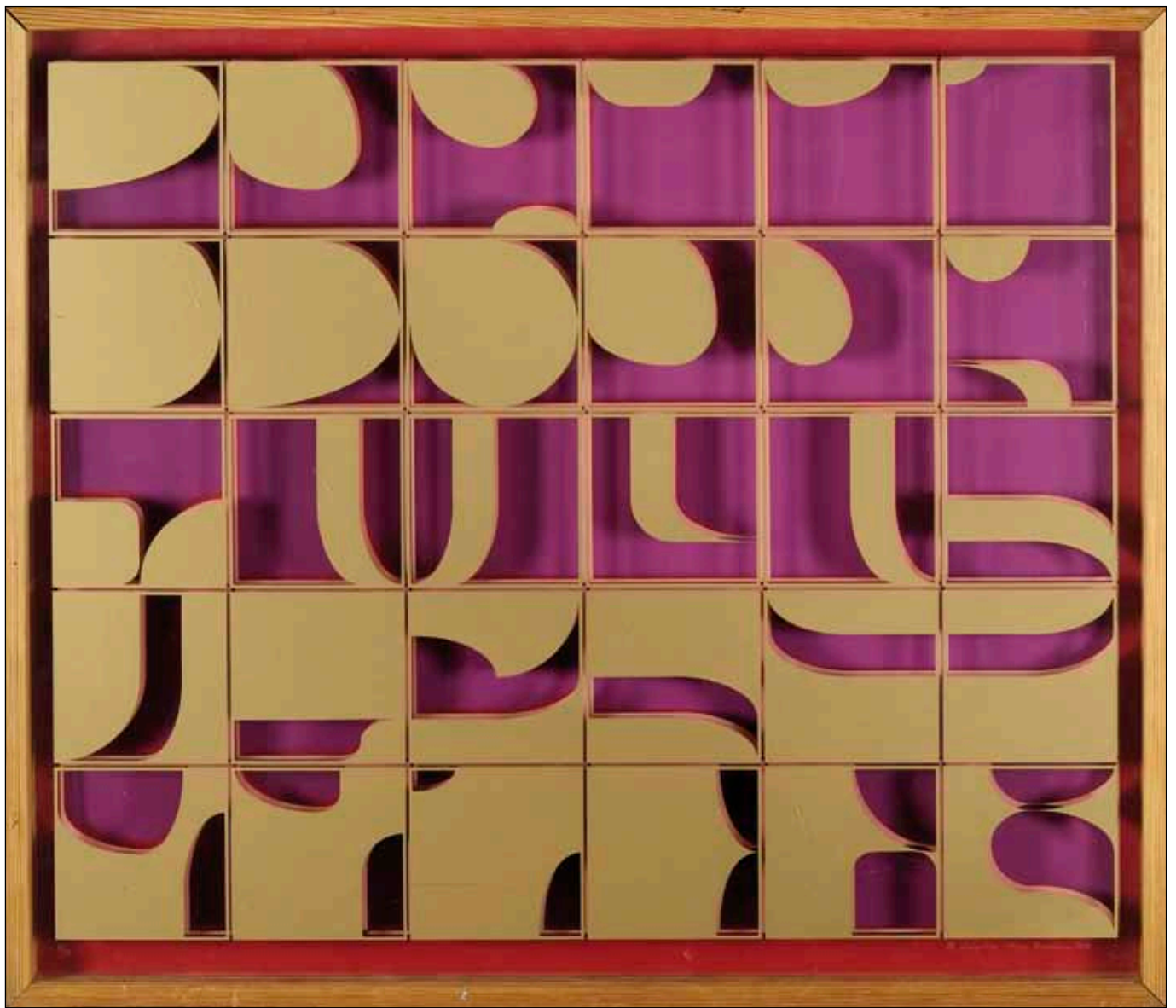
britannien. En stor känslighet för tidens strömningar inom kulturliv i vid mening spelade säkert också en stor roll.

Stora påkostade reklamkampanjer

Malmökontoret fick stora uppdrag med påkostade reklamkampanjer för stora bolag som t.ex. Trelleborg AB och prestigefyllda institutioner som t.ex. Moderna Museet. Kampanjerna fick stort genomslag och särskilt uppmärksammades designduon M & Ö för sitt påfallande vitala och experimentella grafiska nyskapande.

Det kändes friskt och samtida på ett särskilt sätt och blev ett varumärke som garanterade kvalitet inom grafisk design. Deras affischkonst saknar motstycke i svensk designhistoria, än idag betraktas de som unika och kreativt högtstående.

INFORMATIONEN ÄR HÄMTAD UR DATABASEN CHARLOTTA, EN DATABAS FÖR MUSEISAMLINGAR, MALMÖ MUSEER.

Röd, Beck & Jung, Holger Bäckström och Bo Ljungberg (1970), ur kommunens konstsamling.

BECK & JUNG – Holger Bäckström och Bo Ljungberg

BECK & JUNG, står för **Holger Bäckström** (1939-1997) och **Bo Ljungberg** (1939-2007). En konstnär och en ingenjör med intresse för form. En konstnärligt intresserad tekniker och en tekniskt intresserad konstnär startade sitt samarbete 1965.

Runt 1966-67 började de att tillsammans undersöka möjligheterna att göra ett "bildalfabet".

Vårt bildalfabet består av sex grundfigurer, ... Det visade sig, att med våra grundfigurer i olika storlekar kunde vi göra mycket starka närmevärden till alla figurationer. För att kunna orientera oss i detta universum av möjligheter var vi tvungna att skaffa hjälp. Det var då datamaskinen bokstavligen kom in i bilden.

Har det inte gått för långt när konstnären måste ta datamaskinen till hjälp för att göra bilder?

Visst verkar det kusligt. Man associerar till begrepp som krigsföring, löneutbetalning, jordbruksplanering. Det låter kyligt. Men: vetenskapsmännen har nu hunnit så pass långt och har sådana resurser att de utan svårighet kan ta fram produkter, som inte är helt olika konstnärliga uttryck.

UR EN INTERVJU FRÅN 1968 MED ANDERS TORBERG, SOM DREV "GALLERY ANDERS TORBERG" I LUND UNDER 30 ÅR.

Som en teleprinter matar datamaskinen fram nya mönster på en pappersremsa som aldrig tycks ta slut.

Digitala pionjärer

Beck & Jung räknas till de digitala pionjärerna inom konsten. De lekte med olika material för sina "bildalfabet": perstorpsplattor, plast, tejp, metall, kartong och

färg. Bilderna producerades i multiupplaga.

Med 1970-talets mått mätt var det det mest avancerade försöket i svensk konst att anpassa bildproduktionen till en modern tekniks möjligheter. I idén ingick att "konstverket skapas av betraktaren" som blev en "aktiv medskapare" i och med de rörliga delarna.

FOLKE EDWARDS PALETTEN #2-70

ETT EJ VALT FÖRSLAG TILL UTSMYCKNING

Beck & Jung gjorde under 1970-talet ett förslag till utsmyckning i Karlslans tunnelbanestation. Ett rörligt bildalfabet skulle monteras på väggen ovanför spårren. Motivet skulle komma att ändras vid vinddraget som uppstår då tåget anländer stationen. En nästintill oändlig bildvariation var möjlig.

Överst: Blue Fire vid en spelning på Genetafältet.

T.v.: Kenth Loong vid en spelning med Blueset i Stadsparken.
Foto: Kenneth Nygren.

Mah-Jong-jacka från privat samling.
Foto: Kjell Carlsson.

Minns du musikfesterna ...

SÖDERTÄLJE PÅ 1970-TALET. Under sommar-månaderna arrangerades musikfester i Stadsparken, Genetafältet, Malmsjöbadet med flera utomhusplatser.

Om man inte hade möjlighet att ta sig till Roskilde i Danmark kunde man ändå få uppleva något av flower-power eran. Festerna på Gärdes och i Hagaparken i Stockholm var andra populära musikut-flyktsmål på nära håll.

Södertäljebon **Kenneth Nygren** var ofta, och är fortfarande, på plats med kameran i högsta hugg. Hans fotodoku-

mentationer är oslagbara. Ingen brydde sig om att han var där med kameran, snarare tyckte man det var kul med Kenneths bilder. Han framkallade och kopierade, delade med sig av sina foton.

Ett flertal av de avfotograferade finns inte med oss längre av olika anledningar. Med denna lilla fotoutställning vill vi skänka en tanke till dem som inte ens fick fylla 30 eller åldras med oss andra. Det är sorgligt, men samtidigt har vi många glada minnen tillsammans – vi som var med då.

... och modet?

TVÅ DECENNIERS KLÄDMODE SAMLAT på några kvaratmeter. Är det möjligt? Knappast. Vänner och bekanta har i alla fall letat längst inne i garderoben, i källaren och på vinden för att hitta några exempel.

Förutom kläder från "privata samlare" i Södertälje har vi fått låna kläder och accessoarer från butikskedjan Beyond Retro i Stockholm.

Kerstin Bergdahl-Nörby, fd chef för Torekällbergets museum, har vänligheten att låna ut Mah-Jong-klänningar, en grönrutigt bröllopsklänning i thaisiden, en burnusliknande klänning från Indiska, en grön velouoverall, en op-baddräkt, en fiskartröja, ett par stövlar och en virkad klänning.

SÖDERTÄLJE KONSTHALL

14 juni – 23 augusti 2014

Öppet: mån–tors 12–19, fre 12–18, lör 11–15.

Tors 19 juni 12–17. Stängt: 20–22 juni (mid-sommarhelgen) samt lördagar i juli.

Lunagallerians mellanplan.

Tfn: 08-523 022 60.

www.sodertalje.se/konsthallen

REDAKTÖR OCH CURATOR Kristina Möller,

LAYOUT Kjell Carlsson

UTSTÄLLNINGSTEKNIKER Werner Näslund

TEXT OCH BILD © textförfattare och fotografer

TRYCK KomTryck juni 2014.

**Södertälje
kommun**